

PAUSTOVSKI EN HET SLIJK DER AARDE

Geld in het werk van Paustovski

Samengesteld door Frances Slough

12 april 2026

GELD IN **VERRE JAREN**

[in uitgave Privé domein PD]
[P64 in uitgave Russische Bibliotheek
van Oorscot VO]

- P62, *Svjatovslavskaja straat*: de orgelman kan weer geld verdienen, omdat mama en Konstantin een nieuwe papagaai voor hem hebben gekocht. Vader Paustovski biedt de orgeldraaier een baan als spoorovergang wachter aan, inclusief woning. Hij weigert, want hij wil liever orgeldraaier blijven en is gehecht aan een onzeker bestaan en aan armoede gewend. Opmerking van vader Paustovski: arme mensen zijn meer met elkaar begaan.
Afwezigheid van geld staat hier voor armoede die het beste in de mensen naar boven haalt. Ook van de mensen die het beter hebben.

GELD IN **ONRUSTIGE JEUGD**

[in PD]
[P356 VO]

- P21, *De 'Koperen lijn'*: de jonge Paustovski wordt tramconductor op de 'Koperen lijn', zo genoemd omdat de mensen uit de buitenwijken met koperen munten betaalden. Mensen uit het centrum betaalden met zilverstukken of papiergeld. Daarna werkt hij op lijn 8 waar veel bedevaartgangers gebruik van maakten. Die oude vrouwtjes knoopten de koperen muntjes in de punten van hun zakdoek.
Standverschil en gebruik van muntgeld en papiergeld.

[in PD]
[P375 VO *De oude man met het
honderdroebelbiljet*]

- P40, *De oude baas met het biljet van honderd roebel*: een anekdotisch verhaal over een oude baas, die al in de remise instapte in de tram en betaalde met, altijd hetzelfde 'katrientje' (100 roebelbiljet met daarop een gravure van een prachtig portret van Catharina II, in een strakzittend satijnen keurslijf). De conducteurs hadden nog geen wisselgeld en dus reisde hij gratis. Ze kenden het biljetnummer uit hun hoofd. Volgens de conducteurs bracht de man ongeluk. Ze bedenken een plan: Paustovski krijgt wisselgeld, neemt het 'katrientje' aan, geeft de oude man het wisselgeld, die vervolgens laaiend kwaad de tram uitstapt. Het 'katrientje' wordt trots op het mededelingenbord opgeprikt.

GELD IN **BEGIN VAN EEN ONBEKEND TIJDPERK**

[in VO]
[P154 PD]

- P144, *De violette straal*: Petjoera rijdt Kiev binnen op een wit paard gevolgd door het Directorium. (p146) '...als je geld terugkreeg, bekeek je de grijze biljetten waar met veel moeite een paar wazige gele en blauwe vlekken op waren te onderscheiden wantrouwig en vroeg je je af of het geld was of er alleen maar op leek.' 'Er was zoveel vals geld in omloop dat onder de bevolking een soort stille afspraak bestond niet op de verschillen te letten. De valse biljetten circuleerden tegen precies dezelfde koers als de echte.' 'in bijna elke drukkerij werd voor de lol valse Petjoerawissels - 'karbovantsen' en 'sjags' - gemaakt. De 'sjag' 'was de kleinste munteenheid.'

(p147) Ook pan Ktoerenda drukt geld. ‘Op deze (honderdroebelbiljetten) Petljoerabriefjes stonden twee Oekraïense deernen afgebeeld met grote koeienogen en stevige blote benen die uit een geborduurd hemd staken met een achtergrond van grillige festoenen en tierelantijnen ...’

[in VO]
[P235 PD] *De firinka, een waterleiding
en kleine gevaren*

• P220, *Over de firinka, waterleiding en kleine gevaren*: de firinka is een klein visje, dat in die tijd in Odessa veel gegeten werd. Paustovski en Nazarov waren bijna blut. Ze vinden onderdak in de lege kliniek van dokter Landesman. Paustovski wordt corrector bij een krant en verdient een paar ‘klokken’, de naam voor het Denikingeld, waar de reusachtige ‘Tsarenklok’ in het Kremlin op afgebeeld stond.

In die tijd waren er veel welgestelde ‘vluchtelingen’ uit Moskou en Sint-Petersburg in Odessa; de zwartehandelaars werden er rijk.

GELD IN DE TIJD VAN DE GROTE VERWACHTINGEN

[in VO]
[P7 PD]

• P251, *De voorouders van Ostap Bender*: Konstantin en Jasja bezitten geen kopeke Sovjetgeld, er was geen Sovjetgeld in omloop, ze leden honger. De Sovjetroepen nemen Odessa in. Torelli heeft een plan om Sovjet bankbiljetten van 1 miljoen, die ‘limoenen’ werden genoemd, te bemachtigen. Ze gaan naar het Speciaal Gouvernementeel Comité voor de Voedselvoorziening (Oprodkomgoeb) en gaan daar een voorlichtingsbureau oprichten. Ze worden daar bij toeval door de organisatie zelf bij geholpen. Het levert hun op de eerste dag ieder honderdduizend roebel, een bonkaart voor brood en een formulier met honderdtwintig vragen op (P264). Ze worden wel ontmaskerd, maar mogen in dienst blijven.

[in VO]
[P26 PD]

• P267, *Doolhoven van triplex*: op de wand van ‘de kas’ van het Oprodkomgoeb hing een mededeling, ‘Kameraden, het bedrag voluit schrijven en val de kassier niet lastig met geld knippen! Knip Zelf! (Krachtens verordening nr. 1807 van de Oprodkomgoeb). De kassier kreeg het geld in grote vellen aangeleverd. ‘Van duizend roebel had je er bijvoorbeeld twintig op een vel, dat dus twintigduizend roebel waard was, terwijl er van tien roebel zestig stuks op zaten, wat neerkwam op zeshonderd roebel.’ P268, ‘om de medewerkers van de Oprodkomgoeb voor te lichten over het in omloop zijnde geld, had de kassier op het schot naast de kas voorbeelden geplakt van geldig Sovjetgeld en daarnaast van biljetten die verlopen waren. ‘In die tijd had elk biljet een bijnaam. Een betaalmiddel van duizend heette een ‘stuk’, van een miljoen een ‘limoen’. Een miljard had de klinkende bijnaam ‘limonard’ gekregen. ‘Inwoners van Odessa hadden ook voor munten en klein papiergeld een troetelnaampje bedacht’. In Odessa bestonden biljetten met de Beurs erop, je had er de ‘kolokols’ (de Tsarenklok) en ‘jermaks’ van de Witte Garde, en er waren Oekraïense ‘karbovantsen’ van één roebel, biljetten van honderd roebel die ‘jajenitsa’ heetten, ‘sjagi’ van twee kopeken en nog een heleboel andere banknoten en ‘ruilmiddelen’ waarvan de waarde door twijfelachtige bezittingen in allerlei steden gewaarborgd werden.

[in VO]
[P30 PD]

• P270, *Gerstepap*: ‘De honderdduizenden roebels die wij als loon ontvingen, gingen vrijwel volledig op aan ons middageten’ (gerstepap en brood en water, een emmer water kostte vijfhonderd roebel). P363, ‘Wat mag het wezen, jongeman?’: (over geldontwaarding) Paustovski gaat op de markt een wattendeken verkopen. Een goeie oude baas biedt hem honderdduizend roebel. Paustovski slaat het bod af, hij Reginin had beloofd de deken voor tweehonderdduizend roebel te gaan

verkoopen. Hij wordt slachtoffer van een oplichtersbende, die uiteindelijk zijn deken in de brand steken. Van Mozes krijgt hij twee vellen van honderdduizend roebel, die hij aan Reginin geeft. In Moskou, 20 jaar later, betaalt Reginin hem terug met twee biljetten van tien roebel (jaar van emissie 1939).

GELD IN *DE SPRONG NAAR HET ZUIDEN*

[in VO]
[P86 PD]

- P87, '*Dat is mamma niet*': Paustovski is in Batoem aangekomen in de hoop daar een krant als de *Morjak* van de grond te krijgen. Paustovski logeert bij Misja Sinjavski, die zijn geld verdient met het schilderen van portretten. De krant van Paustovski (*de Vuurtoren, Majak*) levert Paustovski ook geld op. Sovjetgeld was zeldzaam in Batoem en Georgische bonnen hadden geen waarde meer. Klanten betaalden met Turkse ponden. Er waren meer valse ponden dan echte in omloop. Mensen zetten hun naam op het biljet, zodat ze opgespoord konden worden als het vals bleek te zijn.
- P147, *Een druilerige winter*: De *Vuurtoren* verscheen nog maar een keer per week i.p.v. vier keer per week, omdat het Verbond van Zeelieden in Batoem net zo weinig geld had als dat in Odessa. Er was bijna geen werk meer.

[in VO]
[P149 PD *Een sombere winter*]

GELD IN *HET BOEK DER OMZWERVINGEN*

[in VO]
[P65 PD]

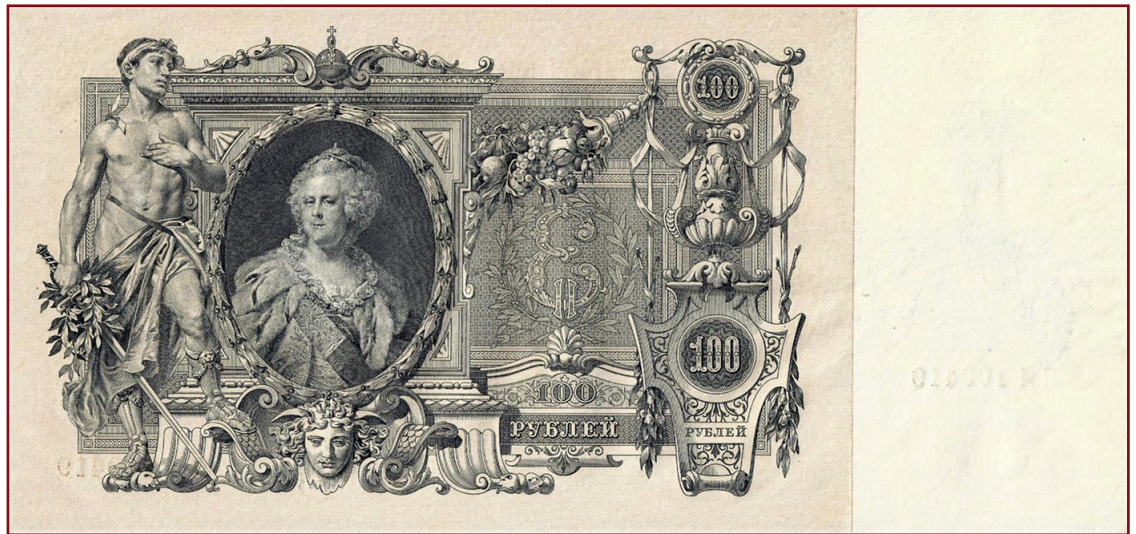
- P280, *Afscheid van een schoolschip*: op de redactie van de krant *Op Wacht* maakt Paustovski kennis met de schrijver Alexander Grin. Die gaat een verhaal schrijven voor de krant, omdat hij geld nodig heeft. In de steppe achter Feodosia schiet Grin snippen met pijl en boog om aan de kost te komen. (Paustovski heeft altijd zijn best gedaan voor het werk van Grin, hij heeft hem echter nooit meer ontmoet).
- P287, *Gratis tabak*: in 1924 gaat Paustovski weg bij *Op Wacht* en gaat in Moskou werken bij de ROSTA. In het begin verdiende hij daar heel weinig. 'Iedere maand was zo'n dag of tien voor de uitbetaling mijn geld op. Voldoende te eten had ik nog wel, maar voor sigaretten bleef er niets meer over'. Hij bedacht een simpele manier om gratis aan shag te komen: 'Ik ging in Poesjkino naar de spoordijk, liep een eind langs het spoor en raapte alle peuken en halfopgerookte sigaretten op die door reizigers naar buiten gesmeten waren. Op het traject Poesjkino-Kljazma, een afstand van krap drie kilometer, haalde ik meestal minstens tweehonderd peuken op'. Later gaat hij met Zozenko naar het traject Tajninka-Losinka, waarmee nieuwe en rijke vindplaatsen werden ontsloten. Zij ontwikkelen een methode om deze tabak weer rookbaar te maken.
- P305, *De vogelvanger*: Bragnitski heeft geldgebrek (hij krijgt in Odessa drie roebel voor een gedicht) en komt naar Moskou. In Moskou stonden de uitgeverijen en de redacties te dringen om gedichten van Bragnitski en ze betalen goed. Bragnitski droomt van zeilboten en zaad en miereneieren voor zijn vogels. Naast de noedkachel staat op de muur de optelling van die betalingen. Babel komt en noteert het eindbedrag, daarna komt het bied-en-accepteer-spel met als inzet het manuscript van Paustovski *De stof van de Faristaanse aarde*.

[in VO]
[P72 PD]

[in VO]
[P75 PD]

GELD Geld is bij Paustovski schaars, er is veel armoede. Het is geen schande, maar een (in die tijd) 'normale' achtergrond van het bestaan. Het ontbreken van geld scherpt voor een schrijver de waarneming, gevoeligheid en solidariteit. Eenvoud zuivert de blik.

In *De jaren van de grote verwachting* weegt Paustovski de munten in zijn hand. De keuze is eten kopen of geld bewaren voor de reis en een onzekere toekomst. Hij koopt eten, uit noodzaak. De waarde van de munten staan symbool voor het moment, de keuze, de acceptatie van de situatie, acceptatie van armoede, geen bezit, geen verlangen naar rijkdom, geen zekerheid voor de toekomst maar verwachting en dus beweging.

Het Katrientje

- Staatsbank van het Russische Rijk